

Łódź 16.04.2024

Prof. ucz. dr hab. Mariola Lemonnier
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Łódzki

Recenzja

pracy doktorskiej mgr. Witolda Wyporka zatytułowanej „Środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym” przygotowanej pod kierunkiem prof. ucz. dr. hab. Pawła Sitka i jako promotora pomocniczego, dr. Pawła Gołębiowskiego.

Podstawa prawna sporządzenia recenzji

Recenzja została sporządzona w związku z powołaniem decyzją Rady Naukowej Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora nauk prawnych panu mgr. Witoldowi Wyporkowi.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789), mającego zastosowanie w sprawie w związku z art. 175 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 3.7.2018 r. (Dz.U. 2018 r. poz. 1669), recenzent pracy doktorskiej ocenia czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia prac naukowej a także dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej doktoranta w zakresie prawa.

Wybór tematu i zakresu pracy doktorskiej

Przedmiotem recenzowanej pracy jest próba stworzenia modelu instytucji prawnej w prawie polskim jaką stanowią środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym. Temat został sformułowany w sposób zwięzły chociaż zawiera w sobie wiele szczegółowych zagadnień badawczych. Tak sformułowany temat ma charakter statyczny ale dopiero w trakcie zapoznawania się z treścią pracy odnajdujemy rozwinięcie i uzasadnienie powyższego ujęcia tematu. Przyczynę powstania pracy, jak podkreśla Autor, stanowiły częste i liczne zmiany przepisów w zakresie środków zaskarżenia. Zmiany przepisów spowodowały powstanie

problemów związanych z ich stosowaniem, wykładnią, w ogólności problemów związanych z rozstrzygnianiem na ich podstawie.

Tematyka dysertacji jest poszerzona o cel jakim jest zapewnienie zachowania praw do właściwej procedury, gwarancji i praw podmiotów uprawnionych do zaskarżenia. Autor rozważa możliwość prowadzenia prawidłowej kontroli orzeczeń dzięki systemowi zaskarżeń. Przedmiot rozprawy został określony w sposób dość lakoniczny na s.20 i raczej w tym miejscu oznacza zakres analizowanych przepisów kodeksu postępowania cywilnego i ustawy o Sądzie Najwyższym. Dopiero po szerszym omówieniu celu rozprawy widać szerszy niż określony w przedmiocie pracy, obiekt analiz Doktoranta.

Cel pracy opiera się na studium środków zaskarżenia w kontekście kształtowania ograniczeń procesowych stron w stosunku do celów zamierzonych przez ustawodawcę i w stosunku do stosowanych środków zaskarżenia, tak aby nie prowadziły one do arbitralności rozstrzygnięć. Autor omawia wyjątki od zasady skarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w I instancji w potrzebie zachowania zasady dwuinstancyjności postępowania cywilnego.

Zakres tematu jest charakterystyczny dla analizy horyzontalnej, Doktorant wskazał na ograniczenia analizy stosowania środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym do najistotniejszych kwestii, stawiając przy tym na syntezę wiedzy prawniczej.

Temat poruszony w pracy ma szerokie implikacje, szczególnie podejście przez pryzmat teorii i praktyki należy uznać za ciekawe naukowo opracowanie w polskiej literaturze przedmiotu.

Tezy pracy doktorskiej

Główna teza pracy dotyczy przepisów o środkach zaskarżenia i sposobu ich implementacji w kontekście wypełniania przez nie skutecznej funkcji gwarancyjnej praw stron i funkcji kontrolnej. Uwagi konstrukcyjne do systemu środków zaskarżenia nie są zresztą jedynymi, jakie analizuje Autor.

Szczególne problemy badawcze dotyczą sposobu realizacji gwarancji prawnych przez poszczególne środki zaskarżenia, wpływu nowych przepisów na szybkość i sprawność postępowania przy zachowaniu praw stron do należytego procesu. Inny omawiany problem badawczy to zasadność wniosku o uzasadnienie orzeczenia jako podstawy do wniesienia apelacji czy zażalenia.

Tematyką istotną dla pracy jest analiza przez Autora charakteru prawnego nadzwyczajnych środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym.

Co do wniosków wywiedzionych przez Doktoranta, na uwagę zasługuje postulat w kontekście wartości takich jak godność i sprawiedliwość, które nie powinny być ograniczane sformalizowanymi przepisami prawa cywilnego, co oczywiście powinno skutkować lepszą techniką legislacji i uwzględnieniem elastyczności procedury cywilnej. Omawiany system środków zaskarżenia co do zasady chroni w sposób należyty prawa stron, a dokonane zmiany regulacyjne zdaniem Autora były uzasadnione i potrzebne. Przyczyny zmian spowodowane zmianami społeczno-gospodarczymi i technologicznymi, reakcja na nieuczciwe praktyki, słuszna ochrona obywateli powodują, iż ewolucja systemu środków zaskarżenia stała się stałym elementem działań prawodawcy.

Metodologia zastosowana w pracy

Praca jest zwarta co do struktury, metoda stosowana nawiązuje do przyjętej systematyki przedmiotowej i w związku z tym można jej strukturę ocenić właściwie dopiero po analizie treści pracy a nie anonsowanej na początku przyjętych metodach badawczych.

Doktorant w badaniach przyjął metodę dogmatycznoprawną analizy przepisów prawnych i orzecznictwa. Autorowi służy metoda prezentacji opisowej aktualnego systemu środków zaskarżenia, nie unika jednak opisu funkcjonowania linii postępowania dla omawianych środków zaskarżenia. Autor używa porównania stanu prawnego a także oszczędnie porównuje przyjęte polskie rozwiązania do rozwiązań innych państw europejskich. Oczywiście takie operowanie metodą prawno-porównawczą uzasadnione jest rozmiarami pracy. Autor porównuje także nie tylko poszczególne instytucje ale także modele postępowania. Dokonuje także charakterystyki środków zaskarżenia ze względu na ich cechy specyficzne.

W podobny sposób wykorzystano metodę historycznoprawną przy okazji opisu etapów zmian przepisów. Jednocześnie należy podkreślić, iż z dużą wprawą Doktorant posługuje się metodami analizy, zwracając uwagę na porównanie poszczególnych rodzajów środków zaskarżenia, zachowując jednocześnie homogeniczność porównania.

Autor wykorzystał technikę wywiadu eksperckiego, dzięki której zebrał pisemne opinie, krytyki i poglądy w grupie sędziów, asystentów sędziego, referendarzy sądowych wydziałów cywilnych Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe, a tym samym wzbogacił pracę o element praktyczny.

Do ogólnych wniosków Doktorant wprowadza również wniosek o dalszej potrzebie dyskusji na temat cech szczególnych i powiązań poszczególnych środków zaskarżenia.

Można zatem podkreślić, iż w horyzontalnym podziale omawianych zagadnień bez kłamry tematu jednocześnie Doktorant wykazał się dużymi umiejętnościami syntezy obszernego chociaż jednorodnego co do przedmiotu, zagadnienia. Praca jest pod względem zastosowanych metod koherentna i to stanowi jej atut. Wielość środków zastosowanych przy analizie poszczególnych jednorodnych, bo odnoszących się do jednego środka zaskarżenia, kryteriów, wskazuje na biegłość Autora w omawianej tematyce. Zastosowane metody łączą bowiem w płynny i symetryczny sposób różne zagadnienia stosując metody analizy ogólnej, szczególnej, teoretycznej i praktycznej. Autor systematyzuje poszczególne elementy modelu i próbuje stworzyć jednoznaczne przedstawienie modelu środków zaskarżenia w polskim procesie cywilnym. W zakończeniach podsumowujących rozdziały Doktorant dokonuje oceny zmian i stawia postulaty de lege ferenda, co skutkuje dynamizacją podjętej problematyki.

Układ merytoryczny pracy jest poprawny, zarówno ogólna koncepcja pracy, przyjęty sposób argumentowania, jak też rozważania i analizy szczegółowe, zasługują na uznanie. Treść przedstawiona przez Autora jest dobrze przygotowana a koncepcja przemyślana.

Ocena merytoryczna dysertacji

Autor dysertacji nie tylko zapoznaje czytelników z elementami konstrukcyjnymi poszczególnych rodzajów środków zaskarżenia. Określa typy błędów, będących podstawą poszczególnych środków i ocenia je z punktu widzenia ewentualnych źródeł rozbieżności. Przedstawia współczesne poglądy na temat poszczególnych środków zaskarżenia i zwraca uwagę na cel poszczególnych środków. Analizuje legitymację procesową i uprawnienie do wniesienia środka odwoławczego, ocenia warunki dopuszczalności i niedopuszczalności danej ścieżki odwoławczej. Zajmuje się wymogami formalnymi dla każdego ze środków, omawia środki zaskarżenia pod klasycznym kątem zarzutów prawa materialnego i prawa procesowego, podejmuje tematykę rekonstrukcji orzeczenia, zasad, oceny dowodów. Zastanawia się nad techniczną proveniencją niektórych przepisów, bada przepisy dotyczące kontroli pod względem formalnym dopuszczalności i granic rozpoznania w stosowaniu prawa. Przedstawia skutki uzasadnienia orzeczeń, w tym uzasadnienia na wniosek. Przede wszystkim zastanawia się nad tym czy poprzez zmiany przepisów doszło do ograniczeń na przykład zakresu rozpoznania przez sąd.

Omawiana przez Autora tematyka wchodzi w zakres dość obszernego zagadnienia, ponieważ prowadzi on rozważania o naturze pojęć, poprawności i efektywności procesu przy zachowaniu fundamentalnych zasad ochronnych. Autor bada także zagadnienia związane z ujednoczeniem

terminologii w ramach kodeksu postępowania cywilnego. Należy wskazać, iż precyzyjność sformułowań i ich adekwatne użycie przez Doktoranta, stanowią zaletę pracy.

Doktorant analizuje błędy stosowania przepisów dotyczących środków zaskarżenia, przedstawia narzędzia systemowe do skarżenia. Opisuje środki nadzwyczajne czy substytucyjne wypełniane przez środki zaskarżenia dążąc do standardów konstytucyjnych. W końcu także poszukuje drogi efektywnej eliminacji z obrotu prawnego wadliwych orzeczeń, wyprowadza logiczne wnioski z poczynionych w pracy założeń, dysponuje zagadnieniami wstępnymi w większości będących efektem obserwacji i analiz, posługuje się wieloma kryteriami o wielopłaszczyznowym charakterze, co pozwala pozytywnie ocenić jego warsztat pracy naukowej.

Ocena pracy od strony formalnej i językowej

Praca jest kompletna, szczegółowa, analityczna i syntetyczna. Jednocześnie przy bardzo obszernej analizowanej materii, pozostaje spójna i klarowna. Doktorant posługuje się umiejętnie terminologią prawniczą. Omawia zagadnienia wedle własnych kryteriów, nie obawia się krytykować krajowych rozstrzygnięć sądowych. Styl pracy jest zrozumiały, chociaż niektóre omawiane w pierwszym rozdziale pojęcia otrzymują wyjaśnienie dopiero w następujących częściach. Jest to praca zaadresowana do specjalistów, zarówno teoretyków jak i praktyków prawa. Dysertacja jest napisana precyzyjnym językiem, Autor jasno formułuje swoje rozważania, co niewątpliwie jest zaletą pracy.

Bibliografia

Bibliografia została zaprezentowana w sposób przejrzysty, tym nie mniej można w tym punkcie mieć dwie uwagi. Autor cytuje na wstępie na s.19-20 pracy najważniejsze pozycje literatury przedmiotu związane z aktualnym stanem przepisów po nowelizacjach. Wszystkie wymienione pozycje literatury są aktualne ale zdaniem Autora dysertacji nie oceniają zmian w systemie zaskarżeń z punktu widzenia usprawnienia postępowania i lepszej ochrony w dochodzeniu praw w postępowaniu cywilnym. Dla lepszej czytelności pracy, moim zdaniem, tak określoną literaturę przedmiotu można zawrzeć w przypisach, a nie w treści pracy.

Co do drugiej uwagi, należy wskazać, że bibliografia stanowi uporządkowany według określonych kryteriów spis książek, druków, czasopism, artykułów oraz dokumentów. W

powyższym sensie akty normatywne i orzecznictwo w bibliografii należałoby potraktować jako specyficzne dokumenty. Wydaje się jednak, że takie założenie jest zbyt daleko idące.

Przedstawiona literatura krajowa i analizowane orzecznictwo, skupiają się na specjalistycznym ujęciu zagadnienia. Powyższe uwagi nie umniejszają pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy pod względem formalnym i mają jedynie charakter akcesoryjny.

Konkluzja

W świetle przeprowadzonej analizy i oceny rozprawy doktorskiej, pod kątem przewidzianych prawem kryteriów wymagających spełnienia dla uzyskania stopnia naukowego doktora, stwierdzam, że kryteria te zostały spełnione. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie kilku ważnych problemów naukowych dotyczących środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym.

Analiza zawarta w pracy dowodzi dobrej ogólnej wiedzy Doktoranta w zakresie nauk prawnych, a także umiejętności prowadzenia samodzielnie pracy naukowej (analizy prawniczej).

Recenzowana praca spełnia kryteria właściwe dla rozpraw doktorskich, co uzasadnia postawienie wniosku o przyjęcie rozprawy doktorskiej, dopuszczenie jej do publicznej obrony i kontynuowanie czynności w ramach przewodu doktorskiego magistra Witolda Wyporka.

dr hab. Mariola Lemonnier